

Бердичівська міська централізована
бібліотечна система

Методико-бібліографічний відділ

ГРАНІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Бердичів, 2015

**«Кожний повинен знати свій народ, а в народі пізнати себе.
Якщо ти українець, то будь ним»
Г. Сковорода**

Кольорів та їх відтінків багато, однак з усієї палітри забарвлень сьогодні особливо популярні два – жовтий та блакитний. За кілька місяців вони буквально заповнили українські міста та села. Кольори державного прапора можна побачити всюди – на автомобілях, будівлях, мостах, під’їздах та стінах будинків, у деталях

одягу і навіть у макіяжі жінок.

Не менш популярними є пісні, вірші та художні твори, присвячені тривожним подіям у державі. З кожним днем їх з’являється все більше, так само, як і патріотичних фотографій у соціальних мережах. Крім того, відбувається багато різноманітних культурних та спортивних заходів, зокрема, виставки сучасних митців, фестивалі, флешмоби, вело- та автопробіги, головна мета яких – засвідчити любов до України.

Модним явищем стали і вуличні графіті у традиційному українському стилі. Жовтоголові соняшники, червона калина, маки та проліски «виростають» нині там, де раніше було незрозуміле малярство та нецензурні написи.

Існують різні думки з приводу того, що ж спонукає українців до такого стрімкого пориву оточувати себе національною символікою. Однак, хоч кожен має власні мотиви додавати жовто-блакитні тони до свого життя, зі слів психологів, насамперед, це – один зі способів висловити внутрішню позицію та душевний стан.

За минулий рік колосальні зміни відбулися не лише з українською ідентичністю, але і з російською: весь останній час російська пропаганда доводила, що «Росія – це не Україна». Ну і, звичайно, нескінченим потоком лилися розповіді про «український фашизм», «бандерівський нацизм» тощо. А на російських федеральних телеканалах всім виглядом, доволі прозорими натяками, часто абсолютно безглуздими жартами несуть телеглядачеві саме такі меседжі: українці – це «недолюди», не здатні до державного будівництва і генетично схильні до зрадництва.

У принципі, ставлення до України в Росії доволі «багаторівневе»: на побутовому рівні – «у мене дідусь, бабуся, дядько, тітка, дружина з України»,

ми любимо українські пісні, сало, вареники. Україна у цьому контексті – така собі проста країна імперії.

У різні часи стратегія імперій (не лише, треба відзначити, російської) незмінно, серед іншого, полягала в тому, щоб зруйнувати Україну як незалежну, суверенну, потужну державу, а от тактика виявилася здатною до гнучких змін. Те, що сталося з Україною, є найбільшою неприхованою агресією з часів, коли Саддам Хусейн вторгнувся до Кувейту.

За подібних умов питання національно-патріотичного виховання молоді постає на порядку денному з такою актуальністю, ніби незалежність ми здобули вчора. На загальноукраїнській нараді у 2014 році за участі широких кіл громадськості, представників Міністерства освіти і науки, Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я, Держтелерадіо та Держкіно йшлося про те, як надолужити згаяне та виховувати молоде покоління у душі патріотизму, хоч би в якому регіоні України воно не проживало.

Ми маємо зупинитися на трьох головних завданнях. Перше з них: як з інституцій, що здійснюють навчально-виховний процес, зокрема, національно-патріотичне виховання, здмухнути нафтаіновий порох і вдихнути в них нове життя. Друге питання — це форми і методи, де головну увагу необхідно звернути на те, що, крім уже звичних, є багато позашкільних методів, цікавих сучасній молоді. Йдеться про військово-спортивні ігри, серед яких «Сокіл», «Джура». І третє, чи не найголовніше — зміст. Ми зіткнулися з тим, що донедавна нормативно-правова та інструктивна база, яка спрямовувала навчально-виховний процес, ґрунтувалася на старих підходах, «совєтській» ментальності.

А здійснюватися вона мала би на основі української культури, національної традиції, вітчизняної героїки, прищеплення любові до рідної землі. Як, якими методами, на яких творах, фільмах, книжках слід виховувати молоде покоління? Наразі це питання – у стадії активного обговорення.

Однак чи не найбільше залежить від тих, хто безпосередньо виховує молодь. Бо, хоча би скільки не розробляли концепцій, видавали наказів, інструкцій, методичних посібників, без відповідального ставлення кожного

причетного до виховного процесу працівника зрушень на краще не буде. А якщо не приділяти належної уваги належному патріотичному вихованню молоді, наша країна не матиме майбутнього.

Національне-патріотичне виховання слід здійснювати за наступними напрямками:

- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь
- формування мовної культури учнів; використання можливостей рідного слова в оволодінні українською мовою. Не забуваймо: мова – духовний код нації
- формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, до української держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах історії українського народу та кращих зразках культурної спадщини
- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави; військово-патріотичне виховання школярів.
- розвиток фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних і культурних потреб особистості
- співпраця з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями з питань національно-патріотичного виховання молодого покоління.

Наразі національно-патріотичне виховання намагається із категорії «потрібно для «галочки» у звіті» перерости у справжню життєву необхідність. Відбувається нове народження самоідентифікації українського народу, його національної свідомості. І ми маємо використати цей час у виховних цілях, адже у державі має сформуватися нове покоління.

«Не думайте, що Ваша країна може зробити для Вас – думайте, що Ви можете зробити для своєї країни» – ці слова Джона Кеннеді актуальні для кожного свідомого громадянина. Не забуваймо, що патріотизм – це одна з ознак людського характеру, що керує людською свідомістю, змушуючи робити великі і малі добрі вчинки в ім'я своєї Батьківщини. Це вияв нескінченної любові до рідного краю. Патріотизм виховує великих, сильних людей, котрі здатні пожертвувати власним життям заради своєї країни.

Проблема патріотичного виховання завжди посідала одне з провідних місць у вітчизняній педагогічній та філософській думці. У сучасній літературі воно трактується як виховання, що формує усвідомлення власної причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до рідної Батьківщини, вболівання за долю її громадян. Як результат ефективного патріотичного виховання – у молоді чітко формується патріотизм. Він виявляється у практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість їй, гордість за її минуле й сучасне, прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття.

Тлумачний словник української мови визначає патріотизм як «любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, готовність для них на жертви і подвиги».

Як свідчить історичний досвід, патріотичні почуття, по-особливому загострюючись у складних, екстремальних, доленосних для Батьківщини ситуаціях, єднають людей, спонукають ставити суспільне вище за особисте, зменшують життєвий егоїзм.

Польський письменник Ц. Норвіда зазначає: людина, аби бути щасливою, має знати, навіщо жити, для чого жити, за що вмерти.

Нова історія твориться на ґрунті пам'яті і любові до рідної країни, історії, на культурі і традиціях. Тому пробудження розуміння громадянського обов'язку, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини, тобто героїко-патріотичне виховання – пріоритетний напрямок роботи бібліотек усіх систем та відомств.

«Вдихнути в юну істоту душу громадянина – це значить передати не тільки радість, захоплення, гордість за все те, що становить собою наші святині, а й сердечний біль, тривогу, турботу за долю цих святинь – свободу і незалежність, честь і велич, багатство і славу нашої улюбленої Вітчизни» – слова В. О. Сухомлинського можуть слугувати орієнтиром у вихованні молодого покоління українців.

До цієї важливої місії долучаються бібліотекарі, які професійно сприяють формуванню у підростаючого покоління нової системи цінностей, що ґрунтується на почутті національної гідності. Якщо дещо трансформувати ідеї, викладені у працях видатного педагога, то ми маємо працювати над створенням виховного середовища, де «...панують 4 культу: культ Батьківщини, культ людини, культ книжки і культ рідного слова».

Переосмислюючи свою роль у даному процесі, бібліотекарі повинні націлювати свою діяльність на створення сприятливих умов для:

- становлення читача-громадянина з високими моральними якостями;
- реалізації ним свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя;
- формування ціннісного ставлення до держави, суспільства, історії, до духовних і культурних витоків свого народу та природних багатств;
- спрямування на утвердження суспільно значущих норм, законів, правил поведінки читача;
- задоволення особистісних інформаційних, інтелектуальних, духовних потреб.

В умовах російського вторгнення Україна потребує захисників, сильних і тілом, і духом. Автомати та броньовані машини є лише допоміжними інструментами. Навіть найновіша та найстрашніша зброя не допоможе ментально слабкій людині відстояти рідну Вітчизну.

Сьогодні українська влада особливу увагу приділяє всебічній популяризації сучасних прикладів героїзму, виявленого захисниками Вітчизни у російсько-українському конфлікті. «Ми маємо скористатися об'єднавчим потенціалом сучасної війни, звеличуючи людей, які віддали життя за незалежність України, на державному рівні – в освітніх закладах, музеях, бібліотеках, медіа, шляхом встановлення меморіалів, перейменування вулиць тощо», – наголошують у столиці.

Урядовці закликають до невідкладної модернізації методичної та матеріальної бази викладання у школах предмету «Захист Вітчизни» та посилення його національно-патріотичної складової. Варто, підкреслюють, не лише навчити дитину розбирати чи складати автомат, а й сформуванню розуміння сучасних методів ведення війни, зокрема, інформаційної.

27 жовтня 2009 року наказами Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України під номерами, відповідно, 3754/981/538/49 було затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання молоді.

Окрім того, Кабінетом міністрів України розроблена Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013-2017 роки.

З українського бюджету має щорічно виділятися 40 мільйонів гривень на патріотичне виховання населення, планується, що передбачені Концепцією заходи збільшать кількість українців, котрі вважатимуть себе патріотами, з 31% у 2013 році до 48% у 2017-му. Кількість населення, яка пишатиметься українською мовою, за задумом авторів Концепції, за 4 роки зросте з 17% до 35%. За цей самий період передбачено збільшити кількість людей, які пишатимуться українською армією, з 3% до 11%. Крім того, кількість бажаючих емігрувати з України за вказаний термін планується зменшити вдвічі – з 40% до 20%.

Мета патріотичного виховання в бібліотеці: бібліотечними формами роботи сприяти становленню громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну державу, прагнучого знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх.

Завдання бібліотек: утвердження бібліотечними заходами й формами роботи у почуттях молоді особистості патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки; визнання й забезпечення у реальному житті прав дитини як найвищої цінності держави і суспільства; усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю; формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови; підвищення престижу військової служби як виду державної служби, культивування ставлення до солдата як до державного службовця.

Ці завдання ми повинні вирішувати як традиційними бібліотечними формами роботи, так і використовуючи сучасні інформаційні технології.

Рекомендації бібліотекам: приділяти особливу увагу комплектуванню фондів бібліотек літературою з питань патріотичного виховання; активно впроваджувати інтерактивні форми роботи з патріотичного виховання;

вивчати досвід бібліотек, що впроваджують інноваційні форми роботи, організувати в бібліотеках гуртки з патріотичного виховання; використовувати можливості нових технологій, ініціювати створення тематичних сторінок, рубрик на власних сайтах з проблем патріотичного виховання; проводити моніторинги, анкетування з метою визначення ступеня сформованості патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині; виявляти партнерів бібліотеки та їхні можливості у справі формування патріотичної свідомості підлітків, молоді, визначати ефективні механізми взаємодії всіх зацікавлених організацій та осіб; приділяти увагу темі толерантності як одній із базових цінностей громадянського суспільства.

Бібліотеки завжди були і є інформаційними центрами та культурними осередками для місцевих громад, і сьогодні вони ще раз підтвердили, що можуть бути центрами, навколо яких згуртовується громада для вирішення будь-яких проблем. Бібліотеки насправді єднають Україну своїми бібліотечними справами і не тільки...

«Разом – ми сила», «Сила в єдності» – під такими назвами проходять заходи в бібліотеках на допомогу українській армії та співвітчизникам, які стали вимушеними переселенцями, а також добрі справи бібліотек спільно із своїми читачами-волонтерами. Тема героїзму, мужності, самовідданості молоді у захисті України від посягань на її цілісність і незалежність отримала сучасне продовження. Кожен бібліотечний захід відбувається саме «З Україною в серці!».

Наразі робота бібліотек із патріотичного виховання значно активізувалась, наповнилась новим змістом. Доречно проводити:

- **лекції, бесіди** («Я – громадянин-патріот незалежної держави України», «Пам'яті вдячні нащадки», «Моя рідна Україна», «Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн», «Державна символіка Батьківщини», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Моя земля – земля моїх предків», «Україно, матінко моя», «Символи України», «І сине небо, і жовте колосся», «Народні символи», тощо);
- **семінари, «круглі столи», конференції** («У пам'яті світ врятований», «Люблю я свій народ – ціную його звичаї»);
- **уроки пам'яті** («Їх славні імена в літописі Великої Вітчизняної», «Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься», «Наша вулиця носить ім'я героя»);
- **урок мужності** «З Україною в серці: від помаранчевої революції до революції гідності»;
- **урок гідності** («До Дня Гідності та Свободи»);

- **урок політичної свідомості** «У Революції Гідності – доля народу»;
- **інтерактивну виставку** «Доля і Батьківщина єдині»;
- **історичний віраж** «Велич символів державності»;
- **конкурс-експедицію** «З чого починається Батьківщина?»;
- **історичний круїз** «Вона – наш витвір, наша мрія, соборна вільна Україна»;
- **день патріотичної єдності** «Україна – Соборна держава»;
- **місячник патріотичної книги** «Духом завжди була вільною, залишалася Україною»;
- **історичний калейдоскоп** «Війна очима художників»;
- **козацький турнір** «Козацька кров пульсує і гуде»
- **експрес – виставку** «Україна – понад усе» (з метою оперативного інформування через публікації періодичних видань про воєнні дії на сході країни);
- **фотовиставку** «Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній...»;
- **виставку-подію** «Україна – держава свободи і єдності» (документи, представлені на ній, проникливо відтворюють всю палітру буремних протистоянь. Все поєднано однією ідеєю – боротьбою за незалежність, свободу і соборність України. Сповнено тугою за полеглими в нерівному бою і разом із тим, світлою вірою в Перемогу, нездоланністю нашого народу);
- **акцію** «Подаруй малюнок миру солдату» (мета якої – підняття бойового й патріотичного духу наших українських військових, їхня моральна підтримка).

Приклади героїзму українського народу під час Революції Гідності та українського війська у зоні АТО стали безцінним матеріалом для формування почуття патріотизму. І думка В. О. Сухомлинського про складності у вихованні патріотизму, про те, що у повсякденному житті ми не зустрічаємося з мірою, за допомогою якої можна було б виявити цю «тяжко зрозумілу цінність», демонструє, що багато в чому особливістю виховання патріота є історичні умови, в яких проживає особистість. «Любов до Вітчизни стає силою духу тільки тоді, коли у людини відображені в свідомості образи, пов'язані з рідним краєм, мовою, коли з'являється відчуття гордості від того, що все це - твоя Батьківщина» – писав педагог.

Саме тому особливу увагу у наших закладах маємо приділяти подіям на Майдані та на сході України. На виховних годинах класні керівники й бібліотекарі повинні доносити до учнів думку, що наявність у громадян

Список використаної літератури:

1. Костенко, Л. Й. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Текст] : підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003» / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43.
2. Тарадименко, Ірина. Бібліотеки Херсонщини єднають Україну: патріотичне виховання молоді [Електронний ресурс] / Ірина Тарадименко // Методист ОВУ Херсон : блог науково-методичного відділу обл. б-ки для юнацтва ім. Б. Лавреньова. – Електрон. дані та прогр. – Херсон, 2015. – Режим доступу: <http://goo.gl/ja50AB>. – Назва з екрану. - Дата звернення: 20.05.2015.
3. Виховуємо патріотів бібліотечними формами [Електронний ресурс] : [презентація PowerPoint] / уклад. Т. Сопова. – Електрон. дані (27 слайдів) // Slideshare : Web-сайт. - Електрон. дані та прогр. – К., 2012. - Режим доступу: <http://goo.gl/4OiNvV>. – Назва з екрана. - Дата звернення: 20.05.2015.
4. Газіна, І. О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості: (психолого-педагогічні особливості) [Текст] / І. О. Газіна // Педагогіка. – 2005. – №1. – С. 8-10.
5. Олександр Сич: маємо виховувати патріотів, сильних духом і тілом [Електронний ресурс] // ПедПреса : освітній портал. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <http://goo.gl/ehllM0>. - Назва з екрана. – Дата звернення: 20.05.2015.

Матеріал підготувала
провідний методист

Т.В. Кущук